

ROSE

Van Ineke Kraijo verscheen eerder bij uitgeverij Mozaïek:
Kate

Ineke Kraijo

Rose

Uitgeverij Mozaïek – Zoetermeer

Voor Cor en Betty, mijn vader en moeder

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council (FSC) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Ontwerp omslag Marleen Verhulst
Foto omslag Chiara Fersini / Trevillion Images
Layout/dtp binnenwerk zetR, Hoogeveen

ISBN 978 90 239 9422 0
NUR 342, 284

© 2013 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl
www.inekekraijo.nl

*De handen voor vriendschap
De kroon voor trouw
Het hart voor liefde*

DEEL I

MEI 1847

Maandag 3 mei 1847

| 9

Met haar handen op de reling van de 'Mary Elisabeth' staart Kate over zee naar het steeds kleiner wordende stukje land. Ierland, haar land, dat ze nu voorgoed achter zich laat. Ze ziet de grillige kust en de groene heuvels daarachter. Laaghangende wolken raken de hoogste top van de heuvel, de nevelslierten zacht als een lichte streling.

'Kate O'Doherty?'

Kate draait zich om en kijkt recht in een woedend gezicht. Ze houdt haar adem in. Voor haar staat Edward Harrison, de man die haar heeft vernederd en die ze met iedere vezel van haar lichaam haat. Edward vernauwt zijn ogen.

'Wat moet jij hier?'

'Hetzelfde als jij, ik ga naar Amerika.'

Ze kijkt Edward aan. Zijn nette pak van echt schapenwol is versleten en er zit een gat in de neus van zijn rechterschoen, zijn grote teen steekt er doorheen. Ze trekt haar wenkbrauwen op.

'Ik kan me herinneren dat jij zei dat de mislukte aardappel-oogst een straf van God was om het Ierse volk te treffen, maar als ik naar jou kijk heeft God de Engelsen ook gestraft.'

Ze beseft dat ze brutaal is, maar hier op dit schip is Edward niet langer haar meerdere omdat zijn voorouders toevallig Engels waren. Edward verschiet van kleur.

'Hoe durf jij zo tegen mij te praten!'

Hij doet een stap naar voren en klemt zijn vingers om haar bovenarm.

'Kate O'Doherty, jij zult nog spijt krijgen dat je een voet op dit schip hebt gezet. De reis naar Amerika is lang en al die tijd zal ik bij je in de buurt zijn, dichterbij dan je eigen schaduw. Je kunt

me niet ontlopen en als ik de kans krijg, zal ik je laten boeten. Ik zal je straffen voor alles wat jullie mijn familie hebben aangedaan. Jij en die burens van je!

Abrupt laat hij haar los, draait zich op zijn hakken om en loopt weg in de richting van het voordek. Met trage bewegingen wrijft Kate over haar bovenarm, waar Edward haar heeft vastgepakt. Ze ademt diep in en blaast dan langzaam en geconcentreerd de lucht uit. Edward Harrison, op hetzelfde schip als zij!

Fergus komt naast haar aan de reling staan en slaat een arm om haar heen, op een vertrouwde vanzelfsprekende manier.

‘Laten we samen kijken naar ons land.’

Kate knikt zwijsend. Ze wil dit moment niet laten verpesten door zo’n arrogante Engelsman. Met tranen in haar ogen legt ze haar hoofd op Fergus’ schouder en kijkt hoe Ierland kleiner en kleiner wordt. De groene heuvels van Westport lijken vlak te worden. Mijlenver daarachter ligt het dorp dat Kate achter heeft moeten laten nadat *bailiff** Harrison, de vader van Edward, hen uit hun huisje had laten zetten en het had laten platbranden. Edward was erbij geweest. Met een voldane glimlach had hij toegekeken hoe de soldaten alles uit de *bothán*, het kleine huisje, hadden gegooid: stoelen, de tafel, strozakken, zelfs de kookpot en de kruik. Edward had hoog op zijn paard gezeten en triomfantelijk naar de vernielingen van de soldaten gekeken tot Kate woedend op hem af was gestormd. Kate schudt haar hoofd. Nu denkt ze toch weer aan Edward en dat wil ze niet. Ze wil afscheid nemen van Ierland, de aanblik indrinken tot er niets meer van haar land over is dan een klein, groen stipje in het onmetelijke grijsblauwe water dat haar omringt.

‘Goedemorgen!’ klinkt het opeens luid. ‘Mijn naam is Andrew Jordan, kapitein van de ‘Mary Elisabeth’. Welkom op mijn schip.’

Kate draait zich om naar de lange man in het donkerblauwe

* Achter in dit boek is een verklarende woordenlijst opgenomen.

uniform. Hij staat wijdbeens op het rollende dek, maar lijkt even stevig te staan als op het land. Alle ogen zijn op hem gericht. Zelfs als hij niet had gezegd dat hij kapitein was, had Kate geweten dat hij de baas van het schip was.

‘Ik wil dat u allemaal goed naar mij luistert. We staan aan het begin van de oversteek naar Amerika. Een tocht van 2700 mijl over de Atlantische Oceaan. U zult willen weten hoe lang we er over doen, maar daar kan ik u nog geen antwoord op geven. Dat hangt af van de wind en de tegenslagen die we zullen hebben. Als alles meezit, zijn we over een maand al in Amerika, maar het kan ook twee maanden duren.’

De kapitein zwijgt even alsof hij de passagiers de gelegenheid wil geven dit nieuws te verwerken. Er klinken verschrikte uitroepen, er wordt gesust en gemompeld. Kate zegt niets. Ze probeert zich voor te stellen hoe het is om wekenlang op een schip te zijn met alleen het diepblauwe water om zich heen. Ze heeft nog geen idee waar ze zal slapen, waar ze met haar spullen heen moet. Haar enige zorg was om met haar drie broers en haar geliefde weg te komen uit Ierland, dat al jaren wordt geteisterd door honger en ziekte. Weg van de ellende en vooral, weg van de mensen die haar, Fergus en haar broer Connor zoeken. Ze heeft nooit beseft wat het betekent om wekenlang op een schip te zitten, op weg naar een land dat ze alleen uit verhalen kent, maar dat haar nieuwe thuisland zal worden. De donkere stem van de kapitein vervolgt: ‘Ik heb u hier op het achterdek gelaten om een laatste blik op uw land te kunnen werpen, maar nu we onderweg zijn, zult u naar het benedendek moeten. Naast mij is een luik, waardoor u naar beneden kunt. Het benedendek zal de komende weken uw plaats zijn. U vindt daar kooien en u kunt zich daar installeren. Ik hoop dat u beddengoed heeft meegenomen, anders moet u op het stro slapen.’

Kate denkt aan de dikke dekens, de warme kleren en het extra eten dat zij in haar kist heeft zitten. Ze is er dankbaar voor, maar als ze om zich heen kijkt, ziet ze dat zij een van de weinigen is met een kist. Veel mensen aan boord lijken niet meer te bezit-

ten dan de kleren die ze aan hebben, graatmagere, verzwakte mensen in lompen. Toch hebben deze mensen het beter getroffen dan al die duizenden die ze achter hebben gelaten in hun gebroken land. Zij hebben in ieder geval geld voor de overtocht en krijgen de kans om opnieuw te beginnen. De kapitein gaat verder: 'Zoals overal gelden hier aan boord regels. Wie deze regels overtreedt, zal worden gestraft. Ik zal een van u aanwijzen om geschillen te beslechten. Bij ernstige overtredingen zal ik recht spreken, samen met Jackson, mijn stuurman. In het vrachtruim is een cachot en als het nodig is, kunt u daar voor de rest van de reis worden opgesloten. Als eerste: geen sterke drank! Geen rum, geen whiskey, geen *poitín*.'

Ondanks het strenge gezicht van kapitein Jordan, glimlacht Kate. Het Ierse woord, uitgesproken door een Amerikaan, klinkt heel vreemd. Maar ze begrijpt dat hij geen ander woord zal kennen voor de sterke, Ierse aardappeldrank. Toch snapt ze niet dat dit zijn eerste waarschuwing is. Haar reisgenoten zien er niet uit of ze geld hebben om *poitín* te kopen en dat mee aan boord te nemen. Het is waarschijnlijker dat ze alles wat ze bezaten hebben verkocht voor een reisbiljet.

'Regel twee,' gaat de kapitein verder. 'Er wordt niet gevochten. Als u wapens bij u hebt, kunt u deze inleveren bij Jackson. Ze worden opgeslagen in het vrachtruim en in Amerika krijgt u ze weer terug. Regel drie: geen vuur.'

Met een ruk heft Kate haar hoofd op.

'Geen vuur?' vraagt ze. 'Hoe krijgen we dan licht en warmte? U kunt toch niet van ons vragen om twee maanden in het donker in een hok te gaan zitten?'

Om haar heen wordt instemmend geknikt, maar haar jongere broer Connor legt een hand op haar arm.

'Laat hem uitpraten,' zegt hij zacht.

De kapitein kijkt Kate aan. Ze ziet aan de manier waarop hij haar opneemt dat ze hem verbaast. Natuurlijk weet ze zelf ook wel dat ze er anders uitziet dan de mensen om haar heen. Ze heeft, voordat ze vluchtte met haar broers, een half jaar gewerkt

voor lady Evelyn, de vrouw van een landheer. Een half jaar waarin ze goed heeft kunnen eten, fatsoenlijke kleren droeg en zichzelf kon verzorgen. Ook nu draagt ze warme kleren: een wollen onderhemd, een groene jurk en een dikke, gebreide omslagdoek. Ze heeft zelfs kousen en schoenen aan en haar krullende, donkerrode haren zijn verzorgd en geborsteld.

‘Beneden zijn olielampen, die wat licht zullen geven.’

De kapitein wendt zich weer tot de groep.

‘U kunt hier iedere morgen schoon water komen halen en eenmaal in de week krijgt u een rantsoen scheepsbeschuit. Jackson zal dat straks uitdelen.’

Kate ziet hoe de ogen van een meisje naast haar oplichten. Helderblauwe ogen in een smal gezicht, omgeven door donkerbruin, bijna zwart haar.

‘Scheepsbeschuit,’ fluistert ze zacht. ‘Eten.’

Kate kijkt het meisje aan. Ze schat haar een jaar of dertien, iets jonger dan zijzelf is, maar meteen beseft ze dat het moeilijk is om de leeftijd te raden van iemand, die zo verzwakt is en half verhongerd. Naast het meisje staan twee jongens, een man en een vrouw, waarschijnlijk haar vader en moeder. Even voelt Kate een steek door haar hart gaan, een bijna fysieke pijn. Haar eigen vader en moeder moet ze in Ierland achterlaten. Moeder in een graf bij de kerk in *Ghealcnoc*. En vader... ze heeft geen idee waar vader is en of hij nog leeft. Hij heeft hen in de steek gelaten toen de aardappeloogst voor het eerst mislukte. Hij zei dat hij naar Galway ging om daar als visser te werken en dat hij geld zou sturen, maar dat heeft hij nooit gedaan.

‘Kapitein, waar zijn de latrines?’ vraagt een kleine, wat oudere vrouw, die aan de andere kant van het achterdek staat. Ze heeft een warme, vriendelijke stem.

De kapitein wijst naar een hoek van het achterdek.

‘Die zijn daar. Overdag kunt u er gebruik van maken, maar ’s nachts moet u beneden blijven. Ik wil niet dat er in het donker over de dekken wordt gezworven. Daarom zal Jackson straks emmers uitdelen, dan kunt u die ’s nachts gebruiken.’

Kate volgt zijn wijzende vinger en slikt. Er zijn vijf latrines voor de honderden passagiers aan boord. En 's nachts zou ze op een emmer moeten gaan zitten, waar iedereen bij is. Ze wil er niet eens aan denken! De kapitein vervolgt: 'Verder gelden alle normale fatsoensregels en wetten die ook op land gelden. Als er geen vragen meer zijn, kunt u nu de trap afdalen naar het benedendek.'

Langzaam schuifelt de menigte naar het luik. Kate loopt mee met de rest van de groep, maar ze voelt een scherpe tegenzin. Ze wil het luik niet door, niet naar het benedendek. Het lijkt haar vreselijk om wekenlang in een ruim opgesloten te zitten. Plotse-ling hoort ze de stem van de kapitein weer: 'Wacht!'

Met een paar grote stappen loopt hij naar haar toe. Hij pakt haar bij de arm, zacht, maar dwingend. Terwijl hij haar vasthoudt knikt hij naar Connor en Pat, haar broers met wie ze bij lady Evelyn heeft gewerkt.

'Deze drie krijgen de bedden bij het luik.'

Er wordt gemompeld en Kate hoort iemand zeggen: 'Het zullen wel Engelsen zijn. Zelfs op zee krijgen ze een voorkeursbehandeling!'

Kate draait zich om en balt haar vuisten. Ze zal deze mensen vertellen dat zij een van hen is, dat ze weet hoe het is als het hongermmonster in je maag nooit slaapt, als je voeten kapot gelopen zijn van de weg naar het grote niets en als al je spieren verkrampt zijn door het slapen in greppels en op stenen. Maar Connor gaat voor haar staan. Rustig zegt hij: 'Wij zijn Iers. We komen uit *Ghealcnoc* en zijn vorig jaar april uit onze *bothán*, ons huisje, gezet, omdat we de pacht niet konden betalen. Ik snap dat we er in jullie ogen anders uitzien, maar onder deze warme kleren, die we met Gods hulp hebben gekregen, klopt een Iers hart.'

Kate ademt uit. Slimme Connor. Hij zegt weer precies de juiste dingen, laat weten dat hij een van hen is, zonder te verraden dat ze voor de vrouw van de landheer hebben gewerkt, de landheer voor wie ze Ierland ontvlucht zijn. De kapitein heeft Fergus en haar kleine broertje Michael niet aangewezen, maar Kate

houdt hen allebei stevig vast, terwijl ze in de richting van het luik loopt. Zij moeten ook in de kooien bij het luik slapen. Vanuit haar ooghoek ziet ze dat het meisje met de helderblauwe ogen vlak achter haar aan komt.

‘Kapitein,’ zegt Fergus. ‘U hebt nog niemand aangewezen die de orde benedendeks moet bewaren.’

| 15

De kapitein stopt weer. Zijn ogen vliegen over de gezichten van de mensen op het achterdek. Een grote, donkere man recht zijn schouders en duwt zijn borstkas naar voren. Zijn ogen zoeken die van de kapitein, maar die negeert zijn onuitgesproken vraag. Kate vraagt zich af wat de kapitein ziet, waar hij naar zoekt. Zijn blik blijft rusten op de vader van het meisje achter haar. Hij vuurt vragen op hem af: ‘Hoe heet u? Hoe oud bent u? Met wie bent u hier?’

De man staat rechtop, wijdbeens op de deinende boot. Hij lijkt niet geschrokken dat de kapitein rechtstreeks tegen hem praat.

‘Mijn naam is David Murphy. Ik ben hier met mijn vrouw Alice, dochter Nora en zoons Martin en John. Ik kom uit Claddagh, een dorpje in *county* Galway, waar ik als visser heb gewerkt.’

Zijn ogen gaan een kort moment naar de ring die hij om zijn vinger draagt. Kate ziet het en trekt verbaasd haar wenkbrauwen op. De gouden ring lijkt zo misplaatst bij deze man, op blote voeten en in een verschoten bruine kiel.

‘Ik ben vijfendertig jaar, mijn vrouw dertig, mijn dochter veertien en...’

De kapitein heft zijn hand op.

‘Ik weet genoeg.’

Hij draait zich om en zegt tegen de wachtende mensen op het achterdek: ‘David Murphy zal jullie leider zijn. Zijn bevelen moeten door iedereen worden opgevolgd.’

Snel kijkt Kate naar de familie Murphy. Nora bloost licht, maar haar vader lijkt geen problemen te hebben met de verantwoordelijkheid die hem onverwachts wordt gegeven, de leiding

over een groep van zeker tweehonderd mannen, vrouwen en kinderen.

16 | 'De familie Murphy krijgt de bovenkooi bij het luik,' vervolgt de kapitein. 'Nu kunt u naar beneden gaan. Kies een kooi uit, zes mensen per kooi, kinderen tellen half. Als u uw bezittingen heeft uitgepakt, kunt u uw tassen en kisten weer op het achterdek zetten. Die zullen voor de rest van de reis in het vrachtruim worden gesloten.'

De kapitein knikt, draait zich om en loopt met grote passen naar het voordek. Kate zucht. Het is zover. Ze moet naar beneden. Met gebogen hoofd daalt ze de steile treden af. Ze spert haar ogen wijd open om te wennen aan het halfduistere ruim. Er zijn lange rijen houten kooien. Eenvoudige planken, bedekt met een dunne laag stro, steeds twee boven elkaar, aan beide zijden van het ruim. In het midden staat een smalle houten tafel met banken. Daarboven branden een paar olielampen die schaduwen werpen op de houten vloeren, maar die de kooien nauwelijks verlichten. Ze veegt even over haar ogen. Wekenlang hier moeten bivakkeren, omgeven door andere, wanhopige mensen, onbekenden met elk hun eigen verhaal, hun eigen leed, hun eigen redenen om het thuisland te ontvluchten. Ze haalt diep adem, bedwingt de neiging om de steile trap weer op te rennen naar de buitenlucht. Connor legt even zijn hand op haar schouder. 'Wij redden het wel,' zegt hij zacht. 'Wij wel.'

Kate gaat op het stro zitten en kijkt naar alle mensen die de trap afdalen, al die magere benen in kapotte broeken en rokken, al die ingevallen gezichten. Maar Edward Harrison is er niet bij.